

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

**Historický vývoj pohybové skladby a její zařazení v soutěži
Teamgym**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Jaroslav Křištofič

Vypracovala:
Zuzana Maroušková

Praha, 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Historický vývoj pohybové skladby a její zařazení v soutěži Teamgym vypracovala samostatně a na základě pramenů a literatury uvedených v použitých zdrojích.

V Praze dne

Svoluji k zapůjčení své bakalářské práce ke studijním účelům.

Prosím, aby byla vedena přesná evidence vypůjčovateli, kteří musí pramen převzaté literatury řádně citovat.

Jméno a příjmení: Číslo občanského průkazu: Datum vypůjčení: Poznámka:

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat panu PhDr. Jaroslavu Křištofičovi za pomoc a vedení bakalářské práce.

Zároveň děkuji všem, kteří se mi věnovali při získávání dat a informací použitých v této bakalářské práci.

Abstrakt

Název: Historický vývoj pohybové skladby a její zařazení v soutěži Teamgym.

Cíl: Popsat historický vývoj pohybové skladby, její zařazení v rámci soutěže Teamgym a současné obsahové a choreografické trendy.

Metody: V práci je použita především analyticko-syntetická metoda založená na studiu dostupných materiálů v písemném formátu i video formátu, jejich utřídění v obsahových a časových souvislostech.

Výsledky: Popis historického vývoje a současného zařazení pohybové skladby v rámci soutěže Teamgym.

Klíčová slova: Pohybová skladba, gymnastické sporty, Teamgym, hudba, pohyb, choreografie.

Abstract

Title: The historical development of movement (gymnastics) composition and its inclusion in Teamgym competition.

Objectives: To describe historical development, current inclusion in Teamgym and present contain and choreographic trends.

Methods: In my thesis I mostly used analytic and synthetic method based on consolidation of data from written and video sources and their organization in content of my thesis and context of time period.

Results: Description of the historical development and current inclusion in Teamgym.

Keywords: Gymnastics composition, gymnastic sports, Teamgym, music, movement, choreography.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Cíl a úkoly práce	9
3	Metodika práce.....	10
4	Vymezení základních pojmů	10
4.1	Seznam použitých zkratk	15
5	Gymnastické sporty.....	16
5.1	Teamgym.....	19
5.1.1	Teamgym x Teamgym Junior	21
5.1.2	Vývoj pravidel soutěže Teamgym	24
5.1.3	Pohybová skladba jako disciplína Teamgymu	25
6	Pohybová skladba.....	25
6.1	Historické kořeny vývoje PS	27
6.2	Zásady pro tvorbu PS	31
6.3	Kompoziční principy PS.....	32
6.4	Hodnocení PS.....	35
7	Specifika disciplíny Pohybová skladba v rámci Teamgym.....	37
7.1	Současné trendy v obsahovém a choreografickém pojetí.....	42
8	Diskuze	43
9	Závěr.....	45
10	Použité zdroje.....	46

1 Úvod

Člověk je bio-psycho-sociální bytost a jeho život je ovlivňován ze všech sfér charakterizovaných tímto souslovím, přičemž jednotlivé sféry se vzájemně překrývají a souvisí spolu. Vezměme za příklad oblast kultury a oblast sportu, respektive spojitosti a rozdílnosti pojmů balet, gymnastika a cirkusové umění. Jedním ze společných rysů těchto pojmů je „prožitkovost“, která spojuje uměleckou a sportovní sféru. Prožitek bývá spojen s emocemi a jedním z výrazných faktorů, které hloubku prožitku ovlivňují je hudba.

Hudba ve spojení s pohybem vyvolává emoce a umocňuje prožitek jak u samotných aktérů, tak u diváků. Význam spojení hudby a pohybu přesahuje sféru umění a sportu a uplatňuje se i ve zdravotní oblasti, například v muzikoterapii. Muzikoterapie je klinické a na důkazech založené použití hudebních intervencí k dosažení individuálních cílů v rámci terapeutického vztahu s důvěryhodným profesionálem, který dokončil schválený program muzikoterapie. (Dostupné z: <http://www.musictherapy.org/>)

Výzkum prokázal hluboký vliv hudby na naše tělo i psychiku. Oblast zdravotní péče, která využívá muzikoterapii, tedy hudbu k léčení, vysoce stoupá. Hudba v dnešní době pomáhá při léčbě pacientům s rakovinou, dětem s ADD (hyperaktivní a nepozorné děti) a jiným. I nemocnice začínají používat hudbu a muzikoterapii při bolestech u pacientů, proti depresím, k podpoře hubnutí, k uklidnění pacientů, ke zmírnění svalového napětí a kvůli dalším výhodám, které může muzikoterapie přinést. Hudba ovlivňuje tělo a mysl mnoha způsoby. (Dostupné z: http://stress.about.com/od/tensiontamers/a/music_therapy.htm)

Spojení pohybu a hudby může být umocněno choreografickými prostředky k vyjádření příběhu či myšlenky a vzniká tak nový útvar – pohybová skladba. Z historického hlediska jsou v tomto ohledu patrně nejznámější sletové nebo spartakiádní skladby, které byly charakteristické svou masovostí. V současné době reprezentují tuto oblast Gymnaestrády, což jsou nesoutěžní přehlídky pohybových skladeb a především díky hromadným vystoupením jsou velmi populární. Divácky jsou v poslední době více

oceňována vystoupení, kdy se současně vyskytuje na scéně více aktérů, než vystoupení sólistů.

Tento trend se promítá i ve sportovní sféře, především u nově vznikajících odvětví sportu. Jedním z relativně nových sportů je Teamgym, který se řadí mezi koordinačně estetické, respektive gymnastické sporty. Jednou z jeho disciplín je i pohybová skladba, jejíž pojetí vychází z obecně platných principů pro pohybovou skladbu daných historickým vývojem. Současně je vymezena specifickými pravidly, protože na rozdíl od zmiňovaných nesoutěžních veřejných vystoupení typu spartakiád nebo gymnaestrád se jedná o regulérní soutěž se vším, co k tomu náleží.

Teamgymu se aktivně věnuji již od svého dětství, mám možnost vnímat disciplínu pohybové skladby z pohledu cvičenky, z pohledu člověka, který může tvůrčím způsobem vstupovat do tvorby pohybové skladby, a také z pohledu diváka. Proto jsem si jako téma své bakalářské práce vybrala Historický vývoj pohybové skladby a její zařazení v soutěži Teamgym.

2 Cíl a úkoly práce

Cílem práce je vymežit pohybovou skladbu jako jednu z disciplín relativně nové soutěže Teamgym, její specifika a náležitosti ve vztahu k historií prověřeným obecně platným principům pohybové skladby.

Úkoly práce:

- Provést literární rešerši dostupných materiálů ve vztahu k pohybové skladbě se zaměřením na historický vývoj a vyjádření základních principů.
- Vymežit specifika gymnastických sportů ve spektru sportovních aktivit.
- Vyjádřit historické souvislosti vzniku soutěže Teamgym ve vývojové linii do současnosti včetně způsobu hodnocení výkonu.
- Vyprofilovat náležitosti a specifika pohybové skladby jako disciplíny soutěže Teamgym a charakterizovat vývojové trendy.

3 Metodika práce

Tato práce není experimentálního charakteru a není tedy spojena se sběrem a vyhodnocováním dat, respektive se statistickými metodami.

V práci je použita především analyticko-syntetická metoda založená na studiu dostupných materiálů v písemném i video formátu, jejich utřídění v obsahových a časových souvislostech.

4 Vymezení základních pojmů

Vymezení základních pojmů je pro tuto práci velice důležité. Téma pohybových skladeb zasahuje do několika oborů. Některé z pojmů vznikly nově, pro účel pohybové skladby.

Pohybová skladba

Prokomponovaný celek s úzkou vazbou mezi hudbou a pohybem, ve kterém je daný pohyb výtvarnou odpovědí vycházející z myšlenkové a emocionální podstaty hudební předlohy, je nazýván hudebně pohybovou kompozicí, která nese znaky uměleckého díla. *„Pohybová skladba je kompozice vytvořená záměrným spojením hudby a pohybu na základě určité myšlenky. Zachovává formu, strukturu, tektoniku a principy tvorby. Tektonika vyjadřuje stavbu hudebně pohybového celku a její teoretické a estetické funkce. Pohybovým obsahem jsou převážně gymnastická cvičení a taneční prvky. K účinkům patří emocionální a estetické působení na cvičence i diváky“* (Novotná, 1999).

Pohybová skladba má tři základní vzájemně úzce související složky:

- pohybovou,
- hudební,
- choreografickou.

Skopová a Blahušová (1991) uvádějí: *„Pohybová skladba je pohybově hudební celek tvořen na základě vedoucí ideje autora s uplatněním zásad umělecké tvorby, sledující plnění základních úkolů tělesné výchovy a současně úkol hluboce působit na cvičence*

i diváka po stránce estetické, ideově-politické, přičemž hlavní látkou, se kterou ve skladbě pracujeme, jsou účelná gymnastická cvičení spojená s tanečními a choreografickými pohyby ve splnění s hudbou.“

Můžeme se setkat i s názvem pódiové (nebo také společné) skladby, které jsou realizovány většinou v menším počtu cvičenců a jak již sám název říká, na pódiu. K. Appelt (1988) vysvětluje pódiové skladby jako jednu z forem činnosti, převážně pro nespportovní soutěže a přehlídky a uvádí definici: „*Pódiová skladba je prokomponovaný původní hudebně pohybový útvar, vytvořený na základě vedoucí ideje autora.*“

Každá pódiová skladba má tyto složky:

- pohybovou,
- hudební,
- choreografickou,
- výtvarnou,
- režijní.

Pro udržení pódiových skladeb ve sféře syntetického umění, musíme při jejich tvorbě dodržovat určité zásady výstavby, pochopit mechanismus kreativity a využít všech složek skladby. Pohybový obsah je tvořen ze široké škály pohybových prostředků jak z oblasti gymnastika, tak oblasti tance (Skopová, Blahušová, 1991).

Pohybová složka

Pohybovou složku chápeme jako vlastní pohyb cvičence v pohybové skladbě. Obsah pohybu je většinou vázán na věk a výkonnost cvičenců. Odvíjí se také od myšlenky autora a zvolené hudební předlohy. Rozmanitost prvků, které se dají využít je neomezená. Obsah skladby může zasahovat do sportovní gymnastiky, moderní gymnastiky, džezgymnastiky, aerobiku, baletu a námětů i z ostatních sportovních odvětví.

V soutěži Teamgym se do pohybové složky řadí především cviky z oblasti sportovní a moderní gymnastiky s tím, že nesmí převažovat akrobatické převratové cviky typu přemety a salta. Dále jsou zařazovány prvky a choreografická spojení z tanečních sportů.

Hudební složka

„Hudební složka skladby spoluvytváří celkový estetický dojem a je stejně důležitá jako složka pohybová. Už sama hudební předloha může sloužit jako významný motivační podnět k pohybové aktivitě“ (Novotná, Brtníková a Lesmerises, 2009).

„Vhodně zvolená hudba podněcuje k pohybovému ztvárnění, pomáhá vyjádřit myšlenku skladby a vyvolává emoce. Emoce, které hudba vyvolává, je vždy těžké slovně vyjádřit. Mohou být však ztvárněny stylizovaným pohybem“ (Novotná, 2012).

I v Teamgymu funguje hudba jako emocionální prvek, který významně ovlivňuje jak vyjadřovací, tak prožitkovou sféru. Podle pravidel se musí jednat pouze o instrumentální hudbu a bývá pro ni typické, že jsou použity střihy, kdy se v rámci jedné skladby vícekrát mění rytmus pohybového doprovodu a tím i dynamika pohybového obsahu.

Choreografická složka

„Choreografie je třetí základní složkou pohybové skladby a má mezi nimi sjednocující funkci. Choreografii v pohybových skladbách chápeme v širším pojetí jako celkové řešení kompozice pohybu jednotlivce a skupiny v prostoru, a současně vlastní pohyb po ploše, půdorysné řešení. Vychází z pohybového obsahu a hudební předlohy, doplňuje je výtvarnou stránkou. Významně se podílí na prezentaci myšlenky skladby a dotváří celkový dojem. Gymnastická choreografie se často inspiroje specifickým odvětvím sportu nebo tanečním uměním, a proto nacházíme v teoretických východiscích tvorby shodné pojmy“ (Novotná, 2012).

Choreografie musí být nápaditá a mít spád i v Teamgymu. Pro dobré bodové ohodnocení musí skladba obsahovat vícečetné a nápadité přechody mezi jednotlivými útvary.

Pohybová improvizace

Pohybovou improvizací rozumíme spontánní reakci na hudbu ztvárňující individuální představy „tanečníka“, které v něm vyvolává hudební předloha. Do pohybů se promítnou emoce, stav, prožitky a potřeby cvičícího. Pokud má improvizace přinést užitek v pedagogickém procesu, vychází z osvojených pohybů, dovedností a zkušeností.

Často se s touto formou setkáme u taneční terapie k vyjádření vlastních pocitů (Novotná, 2012).

V soutěži Teamgym se s pohybovou improvizací většinou nesetkáváme. Pohybovou skladbu vytváří nejčastěji trenér nebo trenérka. V praxi jsem se nesetkala s tím, že by trenérka nechala své malé svěřenkyne zasahovat do choreografie. Myslím si, že toto by bylo vhodné změnit a nechat gymnastky projevit svůj tvůrčí potenciál a vložit do skladby své představy a nápady. Přineslo by to určitě nějakou změnu a především pro děti, by byla touto formou skladba zábavnější, pro ně přirozenější. V kategorii ženy se již často jedná o kolektivní dílo, ale i zde musí mít rozhodující slovo jedna osoba.

Pohybový motiv

„Pohybový motiv se stává charakteristickým kompozičním prvkem vznikající skladby; je to nejmenší stavební útvar, zárodek pohybové myšlenky. Vyznačuje se opakovatelností, obměnitelností a seskupovatelností, s uplatněním ve vyšším kompozičním celku (Appelt, 1995). Je na autorovi, aby zvolené pohybové motivy přinášely cvičencům hodnotný gymnastický obsah, aby byly přínosem pro osvojování si nových dovedností a pozitivní ovlivňování tělesné zdatnosti. Pohybové vyjádření námětu nebo myšlenky skladby je omezováno úrovní dovedností a výrazovými možnostmi cvičenců, proto by výběr a obtížnost pohybového řešení měly odpovídat aktuální výkonnosti dané skupiny“ (Novotná, 2012).

Vzhledem k tomu, že pravidla striktně zakazují použití dekorací či jiných prostředků, které by ozřejmily příběh, je vyjádření pohybového motivu v rámci soutěže Teamgym obtížnější, než je tomu v klasické pohybové skladbě.

Hudebně pohybový motiv

Hudebně pohybový motiv vzniká na základě propojení prvků hudby a pohybu. Autor vyjadřuje svou myšlenku sloučením gymnastických a tanečních prvků spolu s hudební předlohou, což vytváří kvalitu kompozice. Pohyb pak úzce navazuje na hudbu a je tak pohybovou odpovědí na hudební předlohu. Vhodně zvolená hudba napomáhá k čitelnějšímu vyjádření pohybového motivu.

Stejné principy jsou respektovány i při tvorbě skladeb pro Teamgym, kde musí být navíc zapracovány jednotlivosti dané pravidly, jako jsou změny rytmu a tempa a zachování celistvosti pohybové skladby.

Hudební motiv

„Hudební motiv je opakující se drobný závažný nápad ve skladbě, který lze osamostatnit“ (Jelínek, 1998). Může být rytmický, melodický, harmonický a kombinovaný.

Hudební doprovod

Hudební doprovod je osnova, ze které vychází dynamika pohybového obsahu a za předpokladu spojitosti hudby s pohybovým obsahem umocňuje prožitek jak pro cvičence, tak pro diváka.

Hudební předloha

Hudební předloha by měla mít jasně a řádně definovanou strukturu, působivý a výrazný rytmus, který by měl podporovat a zdůrazňovat zamýšlený pohyb. *„V pohybové skladbě je hudební předloha východiskem pro pohybové řešení s cílem, aby vytvořená hudebně – pohybová kompozice respektovala principy tvorby“* (Novotná a kol., 2011). Na samotném výkonu a jeho následném hodnocení se výběr hudby a soulad pohybu s ní významně podílí.

4.1 Seznam použitých zkratek

UEG – Evropská gymnastická federace

ASPV – Asociace sportu pro všechny

FIG – Mezinárodní gymnastická federace

PS – Pohybová skladba

OH – Olympijské hry

MFP – motoricko-funkční příprava

ČGF - Česká gymnastická federace

SG – sportovní gymnastika

ČSTV – Český svaz tělesné výchovy

ČUS – Česká unie sportu

DTJ – Dělnická tělocvičná jednota

FDTJ – Federace dělnických tělocvičných jednot

DGI – Dánská gymnastická a sportovní asociace

MČR – Mistrovství České Republiky

ČASPV – Česká asociace sportu pro všechny

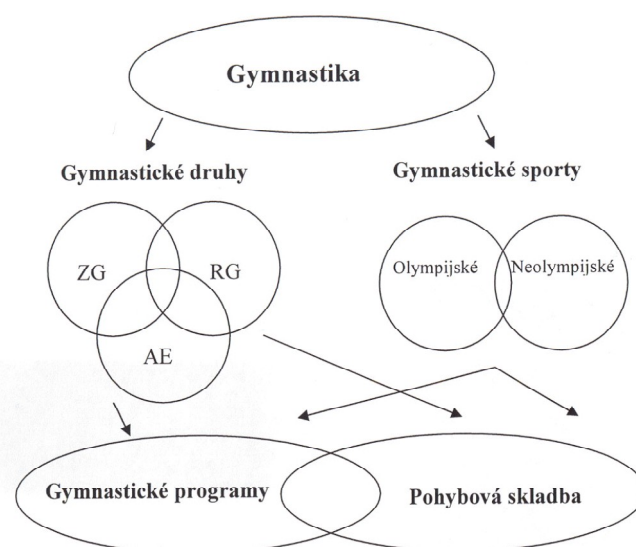
AŠSK – Asociace školních sportovních klubů

5 Gymnastické sporty

Gymnastiku podle Novotné (2009) chápeme jako fenomén ovlivňující životní styl jedince, který může uspokojovat jeho potřeby a ovlivňovat jeho životní styl. Spolu s tím je však tento fenomén ovlivňován nároky společnosti na člověka, na jeho zdatnost a výkonnost.

V angloamerické oblasti a severských zemích je pojem gymnastika používán v širším významu než u nás. Zastupuje větší množství tělesných cvičení zajišťujících tělesnou výchovu. Miroslav Tyrš užil pro toto širší pojetí tělesných cvičení název „tělocvik“. Vlivem sovětské teorie u nás došlo po druhé světové válce k dělení tělesné výchovy na gymnastiku, sporty, hry a turistiku. Díky tomuto rozdělení vznikl názvy gymnastických sportovních odvětví i specifické vnímání pojmu gymnastika jako určitého druhu cvičení.

Podle přístupu jednotlivých osobností či autorů gymnastických systémů se liší pojetí obsahu a dělení gymnastiky. I v praxi se díky tomu můžeme setkat s rozdílnými pohledy, různými názvy a charakteristikami obsahu uváděných druhů gymnastiky. „V nejširším pojetí chápeme gymnastiku jako otevřený systém uspořádaných, přesně určených gymnastických činností s cílem pozitivně ovlivňovat a rozvíjet pohybový projev cvičence, podílet se na pohybové, estetické a společenské kultivaci člověka“ (Novotná, 2009).

Obr. 1 Dělení gymnastiky (Novotná, 2009)

Mezinárodní gymnastická federace FIG je nevyšším správním orgánem pro všechny gymnastické sporty. V rámci svých odborných komisí rozhoduje o změnách pravidel sportovních odvětví, systému soutěží, formách prezentace činnosti apod. Základní strukturu tvoří technické komise jednotlivých sportovních odvětví:

- sportovní gymnastika mužů,
- sportovní gymnastika žen,
- rytmická gymnastika,
- skoky na trampolíně,
- gymnastický aerobik,
- akrobatická gymnastika,
- gymnastika pro všechny.

Gymnastické sporty lze rozdělit na olympijské a neolympijské. Spojuje je především „gymnastická motorika“, pro kterou je typické spojení statických výdrží, vedených a dynamických pohybů v jeden pohybový celek (sestavu), příslušnost ke koordinačně-estetickým sportům a relativní shoda kritérií k ohodnocení sportovního výkonu. V gymnastických sportech se ohodnocení výkonů vztahuje k obtížnosti předváděného pohybového obsahu, k jeho technické dokonalosti a estetické čistotě. Vzhledem k estetickým kritériím lze označit způsob držení těla a jeho segmentů za nepřirozený, což se projevuje především propnutými špičkami, respektive zvýšenou tonizací centrálních i periferních segmentů. Oproti sportovním hrám nebo atletickým disciplínám není hodnocení v gymnastických sportech omezeno pouze na kvantifikaci hodnoty výkonu ve smyslu dosaženého počtu bodů nebo času, ale ve velké míře se berou v potaz kvalitativní charakteristiky, především pak průběh pohybu a způsob držení těla. Mezi olympijské gymnastické sporty se řadí sportovní gymnastika mužů a žen, moderní gymnastika a skoky na trampolíně. Historicky nejstarším je sportovní gymnastika mužů, jejíž historie se odvíjí od prvních novodobých olympijských her v roce 1896. Zařazení moderní gymnastiky mezi olympijské sporty se datuje od roku 1984. Nejmladším olympijským gymnastickým sportem jsou skoky na trampolíně, které byly do programu OH zařazeny až v Sydney v roce 2000.

Mezi neolympijské gymnastické sporty patří sportovní aerobik, gymnastický aerobik, sportovní akrobacie, akrobatický rokenrol a další, respektive jejich výčet není konečný, protože je neustále rozšiřován o nově vznikající sporty gymnastického charakteru. (Dostupné z: http://www.ftvs.cuni.cz/eknihy/gymnastika/texty/g1_1.-2.lekce.pdf)

Společným průsečíkem pohybové přípravy v gymnastických sportech je motoricko-funkční respektive akrobatická příprava. „*Motoricko-funkční příprava je systém dílčích pohybových příprav, jejichž prostřednictvím jsou vytvářeny a formovány vnitřní předpoklady pro efektivní osvojování pohybových dovedností účelnou technikou a bez zdravotních rizik*“ (Křištofič, 2014). Motoricko-funkční přípravu (dále jen MFP) lze vnímat jako spojovací můstek mezi kondiční a technickou složkou při tréninku. Cílem MFP není osvojování konkrétních dovedností, ale vybavit jedince sumou pohybových návyků a zkušeností a vytvořit tak podmínky, za kterých budou konkrétní dovednosti efektivně osvojovány.

Podle Křištofiče (2014) lze vyjádřit blokové schéma MFP takto:

- zpevňovací příprava,
- podporová příprava,
- stimulace silové obratnosti,
- odrazová a doskoková příprava,
- stimulace reaktibility,
- visová příprava,
- rotační příprava,
- stimulace kloubní pohyblivosti.

Osvojování pohybových dovedností v gymnastických sportech by mělo vycházet z kvalitní pohybové přípravy, jejíž základ lze spatřovat právě v MFP. Toto platí jak pro historicky starší gymnastické sporty, tak pro nově vznikající a tedy i pro Teamgym.

5.1 Teamgym

Atraktivní gymnastická soutěž Teamgym oficiálně představená Evropskou gymnastickou federací UEG v roce 1994, vznikla v severských státech, původně pod jménem Euroteam. Dříve byla také nazývána „severský trojboj“ právě podle místa jejího vzniku. Pohybový obsah této soutěže vychází z principů všeobecné gymnastiky, respektive gymnastiky pro všechny, která je na rozdíl od nářadové gymnastiky v severských zemích velice populární. Historickým zdrojem a přínosem pro současné pojetí gymnastiky je Lingův systém, který lze vnímat jako jeden z pilířů gymnastiky pocházející právě ze severu. Ling, původem Švéd, vnesl do tehdejšího vnímání tělesných cvičení fyziologický aspekt, kdy zdůrazňoval především zdravotní stránku jednotlivých cviků a lze jej proto označit jako předchůdce zdravotní gymnastiky. Spojitost se severským (Lingovým) systémem je patrná z klasické výbavy tělocvičen, mezi které patří například švédská bedna nebo lavičky.

Na podzim roku 2003 byl pro soutěž Euroteam vytvořen nový název a to Teamgym. K této změně vedly dva hlavní důvody:

- Cílem bylo, aby se Teamgym stal celosvětovou soutěží. Proto nebylo vhodné, aby název obsahoval slovo Euro.
- Dalším důvodem bylo, že název Euroteam sám o sobě nevyprávěl o tom, o čem vlastně soutěž je. Proto bylo do názvu přidáno slovo Gym, aby i nezkušený pozorovatel vytušil, že se jedná o sport, který má něco společného právě s gymnastikou (Dostupné z: <http://old.teamgym.cz/articles.asp?id=103&idk=898>).

Zpočátku neměl Teamgym ve struktuře UEG svou technickou komisi a spadal do sekce Gymnastics for all (Gymnastika pro všechny) – dříve nazývané General gymnastics (Všeobecná gymnastika). Paradoxní na tom je skutečnost, že tato sekce zahrnovala nezávodní gymnastické aktivity, ale Euroteam, respektive Teamgym byl od počátku konstituován jako závodní gymnastická aktivita. To bylo důvodem pro vznik technické komise Teamgym, která je nyní součástí struktury UEG.

Soutěž Teamgym patří mezi neolympijské sporty a stále se dynamicky rozvíjí. Od jejího data založení byl zahájen dvouletý interval pro pořádání mistrovství Evropy. První oficiální mistrovství se konalo ve Finsku v městě Jyväskylä roce 1996. Teamgym je určen pro družstva žen, mužů, či družstva smíšená (mix družstva). Minimální počet členů je 6, maximální 12. Minimální věkovou hranicí pro seniorské mezinárodní soutěže je 16 let. V době svého vzniku se jednalo pouze o klubovou soutěž, kdy členové jednoho týmu museli pocházet ze stejného klubu. Tato skutečnost se odrážela v obtížném financování klubové reprezentace na mezinárodní úrovni, protože stát, respektive ČSTV, přispívali jen minimálně. ČSTV se v roce 2013 přetransformovala do nové organizace ČUS, na kterou přešly i reprezentační náležitosti. V současnosti nová pravidla již zavedla institut státní reprezentace, kdy za každý stát může v každé kategorii závodit pouze jeden tým. Tato skutečnost je zcela nová a dává do budoucnosti možnost zlepšit podmínky pro financování a rozvoj tohoto nového sportu.

Teamgym zatím nepatří mezi olympijské sporty, ale je to velice atraktivní a rychle se rozšiřující sport. Od roku 1995 zaznamenává dynamický rozvoj ve všech evropských zemích.

Mistrovství Evropy je vrcholnou soutěží Teamgymu a koná se jednou za dva roky. Viz. následující přehled:

- 1996 Finsko – Jyväskylä, první oficiální Mistrovství Evropy v soutěži Euroteam
- 1998 Dánsko – Odense, druhé oficiální Mistrovství Evropy, soutěže se zúčastnilo 32 týmů z 15 zemí Evropy
- 2000 Velká Británie - , třetí oficiální Mistrovství Evropy
- 2002 Francie - , čtvrté oficiální Mistrovství Evropy
- 2004 Rakousko – Dornbirn, páté oficiální Mistrovství Evropy
- 2006 Česká republika – Ostrava, šesté oficiální Mistrovství Evropy
- 2008 Belgie – Ghent, sedmé oficiální Mistrovství Evropy
- 2010 Švédsko – Malmö, osmé oficiální Mistrovství Evropy
- 2012 Dánsko – Aarhus, deváté oficiální Mistrovství Evropy

5.1.1 Teamgym x Teamgym Junior

V České republice se soutěží ve dvou podobných soutěžích, soutěž pro seniory a soutěž pro juniory. Pro závodníky nad 16 let je určena soutěž Teamgym (pro seniory), ve které se soutěží podle mezinárodních pravidel. V této soutěži a podle těchto pravidel se také konají mistrovství Evropy a další mezinárodní soutěže.

Z důvodu rozšíření členské základny a zapojení mládežnické gymnastické populace dala ČGF prostor pro vytvoření pravidel Teamgym Junior, která jsou jednodušší obdobou pravidel Teamgym. Díky tomu se tak může do této soutěže zapojit více oddílů a může závodit více dětí. Stejně jako v seniorských pravidlech je zde respektováno tzv. zlaté pravidlo, které upřednostňuje kvalitu pohybu nad jeho obtížností.

Do těchto soutěží se zapojuje celá řada gymnastických oddílů, které současně startují i v soutěžích SG. Vzhledem ke spojitosti a podobnosti mezi disciplínami SG a Teamgym je zde využíván stejný pohybový základ. V soutěži Teamgym a Teamgym Junior se pravidelně konají mistrovství republiky a další pohárové soutěže.

Pohybový program Teamgym (stejně pro Teamgym Junior) se skládá ze tří disciplín. První z nich je pohybová skladba, na které se představují všichni členové družstva. Další je akrobacie, kde cvičí šest nejlepších členů ve třech dynamických akrobatických řadách. Cvičí se na pružném akrobatickém pásu, který se nazývá tumblink. Třetí disciplínou je malá trampolínka, do níž je opět vybráno šest nejlepších závodníků, kteří plynule za sebou provádí skoky z malé trampolínky s doskokem do duchen a to opět ve třech sériích. Všechny tři disciplíny jsou předváděny za hudebního doprovodu, což zvyšuje emocionalitu cvičení a atraktivitu celého tohoto sportu. O atraktivnosti soutěže a zájmu gymnastické mládeže svědčí i velký počet zúčastněných družstev na mistrovských soutěžích, především pak v juniorské kategorii.

Pohybová skladba

Družstvo utvořené z 6-12 lidí má za úkol na ploše 18 x 14 m v časovém limitu 2:15 – 2:45 minut předvést pohybovou skladbu s instrumentálním hudebním doprovodem, která musí splňovat obsahové a choreografické podmínky stanovené pravidly. V PS se musí objevit například minimálně šest změn formací, dva akrobatické skoky,

dvě piruety, dvě rovnovážné polohy, dva prvky dle kategorií (jiné pro muže, ženy a mixy), celá skladba musí probíhat ve všech směrech a úrovních, musí být využita celá plocha, musí být zřetelná změna tempa a jiné (Křištofič, 2009).

Akrobacie

„Družstvo (nejčastěji jen 6 vybraných zástupců, protože obtížnost se vypočítává jako průměr ze šesti nejvyšších koeficientů obtížnosti, ale srážky za provedení se počítají u všech cvičících), má za úkol předvést na pružném akrobatickém pásu tři série akrobatických řad. V první sérii musí všichni předvést stejnou akrobatickou řadu, ve druhé a třetí sérii mohou být řady různé (dle individuální výkonnosti), ale nesmějí se v sériích opakovat.“ Jedna z těchto řad musí být akrobatickou řadou vpřed, což znamená, že ze tří prvků musí být minimálně dva s rotací vpřed. Cvičení probíhá proudově a s minimálními rozestupy, nejméně dva soutěžící musí být současně v pohybu. Znamku každé série tvoří součet bodových hodnot za jednotlivé akrobatické prvky. Cvičí se na instrumentální hudební doprovod a časový limit cvičení je 2:45 min (Křištofič, 2009).

Trampolína (malá)

Družstvo (opět nejčastěji jen 6 vybraných zástupců) předvádí tři série skoků z malé trampolíny, kdy minimálně jedna série skoků musí být provedena přes přeskokové nářadí (gymnastický stůl) a minimálně jedna bez něj. V první sérii musí všichni závodníci předvést stejný skok, v dalších sériích mohou být skoky různé, ale nesmějí se v sériích opakovat. I u trampolíny musí být řady předvedeny s minimálními rozestupy a opět musí být minimálně dva soutěžící současně v pohybu. Výchozí známku série určuje hodnota jednotlivých skoků, která je dána pravidly. V disciplíně trampolína stejně jako v disciplíně akrobacie musí být respektováno pravidlo intenzifikace, které ukládá povinnost, aby se hodnota jednotlivých řad zvyšovala nebo byla stejná, v žádném případě nesmí dojít k poklesu hodnoty obtížnosti v rámci jedné série. Stejně jako na akrobacii se cvičí s instrumentálním hudebním doprovodem a časový limit cvičení je 2:45 min (Křištofič, 2009).

Při cvičení na jednotlivých disciplínách je důležitá týmová spolupráce a sehanost závodníků. Závodníci musí být také zvyklí na „cvičení pod tlakem“, při proudovém cvičení, které je vyžadováno na akrobacii a trampolíně. Závodníci se pohybují ve velmi

těsných rozestupech, což činí zvýšené nároky na zvládnutí doskoku a rychlého uvolnění prostoru pro dalšího cvičence. V případě PS jsou kladeny zvýšené nároky na synchronizaci pohybů, která je zásadní pro její prezentaci a významně ovlivňuje její hodnocení z hlediska estetických kritérií.

Výchozí známka je u všech tří disciplín neomezená. Je složena z položky hodnotící obtížnost předvedených prvků (daná zařazením povinných prvků s různou hodnotou obtížnosti), z položky hodnotící kompozici (v případě akrobacie a trampolíny organizace předváděného pohybového obsahu, v případě pohybové skladby ji sestavit tak, aby byla rozmanitá, nedocházelo k časovým prostojům, ladila s charakterem hudby apod.), z položky vymezující srážky za techniku pohybu a srážky za prohřešky vůči estetickým kritériím, součástí je i položka na bonifikaci mimořádných výkonů. Vždy rozhoduje výkon celku, vyrovnanost a sehranost družstva. Výkon jedince je důležitý, ale je vždy posuzován v kontextu výkonu celého týmu.

Závodníci z České republiky zaznamenali v mistrovských soutěžích již několik významných úspěchů. Obrovského úspěchu dosáhla družstva ČR na druhém mistrovství Evropy EUROTEAM v květnu 1998 v Dánsku. Za Českou republiku na tomto mistrovství Evropy startovala celkem čtyři družstva a hned dvě získala v obrovské konkurenci zejména skandinávských zemí medailové umístění: družstvo FTVS USK Praha získalo první místo a zlaté medaile a družstvo Sokol Brno třetí místo a bronzové medaile. Obě medailová družstva soutěžila v kategorii mix družstva, pro něž platí pravidlo, že poměr žen a mužů v družstvu musí být 1:1. Tento úspěch nebyl v dalších letech bohužel zopakován. Na mistrovství Evropy nebývá velký rozdíl v počtu zúčastněných družstev mezi kategoriemi muži, ženy a mix družstva. Oproti tomu se na mistrovství ČR jen výjimečně objeví mužské družstvo, sporadicky mix družstvo a značnou převahu tvoří ženská družstva. Toto souvisí se skutečností, že v ČR je daleko více oddílů ženské SG, ze kterých se mnohé závodnice v Teamgymu vyprofilují.

5.1.2 Vývoj pravidel soutěže Teamgym

Každá lidská činnost, jednotlivé sporty nevyjímaje, podléhá v průběhu času změnám. Tento jev je pozitivní a odráží vývoj a směřování k nějaké vizi. Platí to i pro soutěž Teamgym a její pravidla.

Pravidla Teamgymu a celou podobu soutěže určuje Evropská gymnastická federace, respektive její technická komise. V České Republice se pak dodržování pravidel a úpravám pravidel pro nižší kategorie věnuje komise všeobecné gymnastiky České gymnastické federace – sekce Teamgym, kterou tvoří zástupci ČGF, ČOS a ČASPV (Vacl, 2007).

Pravidla se vždy v průběhu času mění a to jednak ve smyslu pohybového obsahu a jeho náležitostí, tak ve způsobu rozhodování. Příkladem může být povolení trojných salt v disciplíně trampolína, což bylo v dřívějších pravidlech zapovězeno. Na tuto skutečnost má mimo jiné také vliv změna materiálních podmínek, za kterých soutěže Teamgym probíhají. V disciplíně akrobacie byl dříve používán deskový systém s elastickými hranoly, kdežto v současnosti se používá lamelový systém, který vykazuje větší pružnost a umožňuje tak větší výšku skoků. Podobný efekt lze pozorovat i u nových modelů trampolín oproti modelům starším. Na to také zareagovala pravidla, dříve byla povinnost v jedné sérii na trampolíně zařadit cvik s obraty kolem výškové osy minimálně o 180 stupňů, dnes už musí být o 360 stupňů. Oproti těmto změnám se materiální podmínky pro prezentaci pohybové skladby změnily jen minimálně. Z původní plochy 20x14m došlo k redukci na 18x14m. Plocha je pokryta kobercí a zcela úmyslně nedošlo ke změkčení této plochy a to proto, aby nedocházelo k přílišnému zařazování akrobatických gymnastických skoků (typu salta, přemety) ve větším rozsahu a nepřiblížilo se to tak gymnastické disciplíně akrobacie. Jestliže se z hlediska materiálního zabezpečení disciplíny PS moc nezměnilo, tak v oblasti pravidel došlo k výrazným změnám.

5.1.3 Pohybová skladba jako disciplína Teamgymu

Pohybová skladba v rámci Teamgymu je omezena časovým limitem pro její prezentaci, kterým je 2:15 – 2:45 minut. Skladba je předváděna za hudebního doprovodu, který musí být pouze instrumentální, tedy beze slov. Lidský hlas může být použit jako instrument, např. broukání, pískání. Hudba je použita pouze během cvičení pohybové skladby, pro nástup nebo odchod z cvičební plochy není hudební doprovod povolen. Cvičí se na ploše 18x14m, která musí být pokryta gymnastických kobercem o tloušťce 25 – 35 mm. Jednotlivé části koberce musí být spojeny tak, aby tvořily jednolitou nepřerušovanou plochu a zabránilo se jejich posunu. Povinností cvičících je vykryt skupinovým pohybem po ploše celou cvičební plochu, z tohoto důvodu je výhodnější když družstva využijí plného možného počtu cvičících, což znamená 12.

Zpočátku byly pro tuto disciplínu dané povinnosti, co zde musí být prezentováno bez přihlížení k obtížnosti. Současná pravidla však již zavedla tabulku obtížnosti prvků, která i v této disciplíně určuje výchozí známku. Tento přístup založený na obtížnosti a zvýhodnění obtížných cviků významně ovlivňuje jednotlivosti pohybové skladby, kdy se soutěžící snaží dosáhnout co nejvyšší výchozí známky.

6 Pohybová skladba

Dle Novotné (1999) jsou pohybové skladby:

- jednou z možností prezentace tělovýchovné činnosti na veřejnosti,
- zdrojem emocionálních a estetických prožitků,
- možnou alternativou seberealizace,
- kultivováním individuálního pohybového projevu.

V oblasti sportu jsou součástí soutěží.

V oblasti sportu pro všechny se mohou stát:

- samostatným programem podněcování kreativity,
- pohybovým programem,
- ozdravným programem,
- náplní volného času.

Pohybové skladby vychází především z gymnastických a tanečních pohybů. Ve všeobecné gymnastice jsou využívány k vystoupením na veřejnosti. Největší nesoutěžní přehlídkou skladeb všeobecné gymnastiky jsou Světové gymnastické trupy, které obsahují ve svém programu vystoupení jednotlivců, střední, velké a hromadné skladby, pódiové a společné skladby i tělovýchovné programy.

Appelt (1995) charakterizuje pohybovou skladbu: *"Pohybová skladba v širším slova smyslu se stává samostatným oborem, v němž dochází k přirozenému prolnutí dvou sfér lidské kultury - tělesné a hudební. Jakožto významný nositel estetické funkce se stává předmětem estetiky tělesných aktivit, působením na cvičence a diváka zasahuje do oblasti psychologie a pedagogiky, využívá poznatků z umělecké tvorby, především ze sféry hudební. Svou žánrovou rozmanitostí, stylovou vyhraněností, myšlenkovou bohatostí a v nejvyšší podobě uměleckou dokonalostí tvoří významnou součást pohybové kultury našeho národa. Pohybovou skladbu nelze dnes chápat pouze jako tělesné cvičení s hudebním doprovodem, ale jako specifickou prokomponovanou strukturu, která kromě složky pohybové a hudební je utvářena ještě dalšími komponentami – choreografickou, výtvarnou, literární a nakonec i režijní. Snahou je, aby vrcholová pohybová tvorba směřovala do umělecké sféry."*

Tuto charakteristiku a definici považuje Novotná (1999) za východisko k vyjádření obsahu pojmu pohybová skladba: *„Pohybová skladba je kompozice vytvořená záměrným spojením hudby a pohybu na základě určité myšlenky. Zachovává formu, strukturu, tektoniku a principy tvorby. Pohybovým obsahem jsou převážně gymnastická cvičení a taneční prvky. K účinkům patří emocionální a estetické působení na cvičence a diváky.“*

Novotná (1999) uvádí tři základní vzájemně úzce související složky pohybové skladby:

- pohybovou,
- hudební,
- choreografickou.

Ve skladbě se mohou objevit i složky další – např. výtvarná, literární, vokální, dramaturgická, režijní a inscenační.

Znaky, které pohybovou skladbu charakterizují, jsou:

- forma,
- zvolený styl, žánr
- počet cvičenců,
- věková kategorie,
- využití náčiní, nářadí, pomůcek.

Pohybové skladby, jsou pohybovou aktivitou pro širokou veřejnost, nabízejí účast na společném cvičení a vytvářejí příležitost pro dobrovolné zařazení do kolektivu cvičenců se společným zájmem bez ohledu na věk a výkonnost. Secvičování skladby i následné vystoupení mají svou specifickou atmosféru, která přináší účastníkům prožitek a zajímavé zážitky. Každý cvičenec je pro skladbu důležitý z pohledu svého místa a pohybových úkolů. Skladby se odlišují délkou svého trvání. Ta je dána pravidly sportovního odvětví a propozicemi dané soutěže nebo přehlídky. Na světových gymnastradách jsou pro pohybovou skladbu vymezeny bloky o délce 15 minut a násobky tohoto časového intervalu. V těchto blocích můžeme shlédnout jednu i více skladeb (Novotná, 1999).

6.1 Historické kořeny vývoje PS

Pohybová skladba prošla dlouhodobým vývojem a první zmínky o ní můžeme nalézt již v začátcích sokolského hnutí u Miroslava Tyrše, kterého můžeme považovat v této oblasti za průkopníka. U jeho následovníků Augustina Očenáška a Karla Pospíšila můžeme nalézt hlubší rozpracování teoretických základů pohybových skladeb. Pohybovou skladbou se zabýval také Serbus (1968), který jí definoval jako: *"Tělovýchovná (gymnastická) skladba je prokomponovaný pohybově hudební útvar, vytvořený na základě vedoucí ideje skladatelů z tělesných cvičení ve spojení s hudbou a obohacený o pohyby choreografické a případně jiné tělovýchovné prostředky s plným uplatněním zákonů krásy a specifických kompozičních postupů, s ohledem na plnění základních úkolů tělesné výchovy a na úkol hluboce zapůsobit na estetickou, volní a mravní stránku cvičenců a diváků."*

Se zavedením pohybových skladeb v širším celospolečenském měřítku se musíme vrátit zpět do roku 1862 k Miroslavu Tyršovi jako zakladateli sokolství. PhDr. Miroslav Tyrš

(narozen jako Friedrich Emmanuel Tiersch) byl český kritik, historik umění, estetik, profesor dějin na UK a na ČVUT v Praze, předseda výtvarného odboru Umělecké besedy a člen poroty pro sochařskou výzdobu Národního divadla. (Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/miroslav-tyrs.php>). Tělesnou výchovu chápal Tyrš v naprosté jednotě s výchovou rozumovou, mravní a estetickou. Jím navrhovaný systém (tělocvičná soustava) respektoval pravidlo všestrannosti. Národnostní cíl byl využit pro založení významného spolku - českého dobrovolného tělovýchovného hnutí Sokol, který byl založen roku 1862. Sám Tyrš byl profesorem estetiky, proto měl k pohybové skladbě velice blízko. Toto profesní a zájmové skloubení bylo velmi významné pro budoucí sokolské aktivity. Sokolské hnutí se prezentovalo již od dob svého vzniku všesokolskými slety. Tradičně byly naplňovány především společnými skladbami. Slety se staly velmi populárními a každého se zúčastnily stovky tisíc lidí. První všesokolský slet se konal 18. června 1882 v Praze na Střeleckém ostrově. Od té doby se konalo ještě 14 sletů, kdy poslední byl v roce 2012 v Praze na stadionu Eden ve Vršovicích. Původně byla snaha o opakování sletů během každých 6-ti let. Několikrát ale muselo být toto mezidobí kvůli světovým válkám nebo politické situaci přerušeno. 7. všesokolský slet se měl konat v roce 1918, ale kvůli 1. světové válce, která skončila až 8. listopadu 1918, byl posunut o 2 roky. Až do 10. sletu, který se konal v roce 1938, byla kromě období 1. světové války, perioda 6-ti let dodržena. V roce 1939 vypukla 2. světová válka a tím byly všesokolské slety opět přerušeny. Další všesokolský slet byl až 3 roky po skončení druhé světové války v roce 1948.

Kromě Sokola vznikaly v průběhu času také jiné tělovýchovné organizace, jako například DTJ, FDTV nebo Orel. Vzhledem k politickým náladám a změnám ve společnosti se začaly v rámci DTJ a FDTJ pořádat spartakiády. Spartakiády byly hromadná veřejná tělocvičná vystoupení, byly celospolečenskou událostí a týkaly se v podstatě všech, jak dětí s maminkami, tak školních dětí a jinak organizovaných jedinců. V tom se tedy svou masovostí lišily od všesokolských sletů, které se týkaly pouze sokolstva. První spartakiáda se konala v roce 1921 v Praze na Maninách a poslední v roce 1985 na Strahově.

Tradice všesokolských sletů se po letech obnovila a v roce 1994 se opět konal na Strahovském stadionu 12. všesokolský slet. Tato tradice stále pokračuje. Zatím poslední všesokolský slet se konal v roce 2012 na stadionu Eden ve Vršovicích,

kdy bylo tímto způsobem oslaveno 150. výročí založení Sokola.

Kromě národní scény docházelo k prezentaci pohybových skladeb také na světové scéně a to především formou Světových gymnestrád. Předchůdkyní gymnestrády byla tzv. Lingiáda, první se konala na počest stého výročí úmrtí zakladatele švédské gymnastiky Henrika Linga v roce 1939 a zúčastnilo se jí přes 7 000 cvičenců. Druhá Lingiáda se konala v roce 1949 (Novotná, 1999). V roce 1950 navrhl Holanďan Johannes Sommer Mezinárodní gymnastické federaci založit "Gymnestrády" – v překladu rozuměno jako cesty gymnastiky. Jedná se o nesoutěžní přehlídky gymnastických pohybových skladeb, které se konají od roku 1953 až do současnosti. Světové gymnestrády se konají podobně jako olympijské hry ve čtyřletém cyklu. Svou tradicí se staly svátkem pro širokou gymnastickou veřejnost.

Historický přehled:

- I. světová gymnestráda - Rotterdam 1953, 5 000 cvičenců ze 14-ti zemí.
- II. světová gymnestráda - Záhřeb 1957,
 - 6000 gymnastů z 16-ti zemí, v závěrečném ceremoniálu se představili společnou skladbou českoslovenští a jugoslávští gymnasté.
- III. světová gymnestráda - Stuttgart 1961,
 - 10 000 cvičenců z 16-ti zemí, bylo předvedeno cca 200 vystoupení; program této gymnestrády se stal vzorem pro další pořadatele.
- IV. světová gymnestráda - Vídeň 1965,
 - 15 600 cvičenců z 28mi zemí, velká účast i československých gymnastů a gymnastek.
- V. světová gymnestráda - Basilej 1969,
 - v 6-ti halách bylo předvedeno více než 150 vystoupení, velmi zaujal národní večer severských zemí, Československo reprezentovali gymnasti a gymnastky.
- VI. světová gymnestráda - Berlín 1975,
 - 20000 cvičenců předvedlo 312 vystoupení, bez účasti našich cvičenců.

- VII. světová gymnestráda - Zurich 1982,
 - 15 000 cvičenců z 24 zemí, bez účasti našich cvičenců.
- VIII. světová gymnestráda - Heming 1987,
 - 17 000 cvičenců z 25-ti zemí, bez účasti našich cvičenců.
- IX. světová gymnestráda - Amsterdam 1991,
 - 20000 tisíc cvičenců z 30-ti zemí, účast cvičenců z Československa, hromadná skladba byla koláží složenou ze spartakiádních skladeb pro dorostenky a muže, v blocích podiových skladeb vystoupili další cvičenci ČGF, ČOS, ČSMG, FTVS UK, ZRTV, byl předveden Národní večer Československa.
- X. světová gymnestráda - Berlín 1995
 - 19 725 aktivních účastníků ze 36-ti zemí, cca 30 tisíc celkem, reprezentační společná hromadná skladba ČR "Ženy a muži 95", skladba pro závěrečný ceremoniál, bloky pódiových vystoupení ČASPV, ČGF, ČOS, ČSMG, vysokých škol, byl předveden Národní večer České republiky a Slovenské republiky.
- XI. světová gymnestráda - Goteborg 1999,
 - společná hromadná skladba s názvem "Enthusy" garantovaná ČASPV, hromadná skladba České obce sokolské, skladba pro závěrečný ceremoniál " Pohyb znamená pokrok ", bloky podiových vystoupení ČA SPV, ČGF, ČOS, ČSMG, vysokých škol, Národní středoevropský večer za účasti gymnastů z České republiky, Maďarska, Rakouska, Slovenské republiky a Slovinska (Novotná, 1999).
- XII. světová gymnestráda – Lisabon, 2003,
 - společná hromadná skladba ČASPV a ČOS „Go go tango“, zacvičená 415 cvičenci, muži a ženami obou organizací.
- XIII. světová gymnestráda – Dornbirn, 2007,
 - skladba „Pohoda“ přenesla své jméno i na 406 cvičenců – netradiční náčiní – netradiční přepravky a PET lahve podtrhly charakter skladby.

- XIV. světová gymnastická – Lausanne, 2011,
- Česká výprava byla složená z bez mála 900 cvičenců České obce sokolské, České asociace Sport pro všechny a České asociace univerzitního sportu.

6.2 Zásady pro tvorbu PS

Tvorbu pohybové skladby popisuje Novotná (1999) jako tvůrčí proces, hledání nových postupů, originálních řešení, individuální osobité ztvárnění námětu, myšlenky. Zásad, které musí autor při tvorbě pohybové skladby dodržovat, je několik. Je jimi věk vystupujících, jejich počet, využitelná plocha, zvolený žánr a forma a využití náradí, náčiní, či jiných pomůcek. Všichni autoři skladeb mají své individuální předpoklady, představy a přístupy k realizaci PS. Ve své pohybové skladbě vyjadřuje autor své názory a svou kreativitu. Realizací pohybové skladby nám tak autor často poví i o svém současném psychickém rozpoložení. Když se však zamyslíme nad tím, co vede k tvůrčímu úspěchu autora, nesmíme opomenout fakta, jako jsou jeho pohybová tvořivost, představitivost, fantazie, intuice, nápaditost a schopnost neobvykle a originálně ztvárnit představy o skladbě. Musíme si však uvědomit, že tolik nezáleží na rozsahu pohybové skladby, ale na jejím obsahu, a tak se můžeme setkat s případy, kdy z úmyslu vytvořit jednoduchou pohybovou skladbu, vznikne pohybová skladba, obsahující prvky a hodnoty srovnatelné s uměleckým dílem. To vše záleží na tom, jak je autor schopen pro určitou představu nalézt nejvhodnější realizaci, hudební předlohu a pohybové vyjádření.

Pokud bychom měli hledat předpoklady, na základě kterých autor vytvoří pohybovou skladbu, tak to jsou především vlastní praktické zkušenosti, pozorování, sledování tvorby ostatních autorů, odborné vzdělávání, rozšiřování znalosti zásad pro tvorbu pohybové skladby a získávání poznatků z teorie a techniky tvorby. Zmíněné předpoklady můžeme získat několika způsoby, ať už školením, konzultováním nebo mnohonásobným ověřováním vlastní praxí, což je jeden z nejdůležitějších postupů. Pokud ovšem chceme, aby pohybová skladba měla veškeré náležitosti, které mít má a splňovala i zásady fyziologie, měl by mít autor i další odborné předpoklady a znalosti, jako je trenérská kvalifikace, odborné zkušenosti v tělesné výchově a samozřejmě nesmí opomenout sledovat kulturní a umělecké dění v příbuzné

oblasti. Pokud by autor postrádal více zmíněných předpokladů, zkušeností a neřídil se, alespoň rámcově, zásadami, tak se může stát, že i velmi dobrý a originální nápad bude ve své výsledné podobě vypadat jinak, než jaká byla původní představa.

Každý autor si svůj osobitý rukopis tvůrčí činnosti vypracovává postupně. Do tvorby pohybové skladby, která je vlastní tvořivou prací, lze zasahovat jen těžko.

Podnět k tvorbě, tvořivý impuls, dle Nosála (1984) může být vnější nebo vnitřní:

– *„Tvořivý impuls vnější*

je založen na silném zážitku nebo dojmu, vyvolávajícím představu, které autor svojí fantazií přetváří do výsledného díla, dává mu formu (případně uměleckou formu).

– *Tvořivý impuls vnitřní*

přichází spontánně, je to nápad neovlivněný přímo vnějšími okolnostmi. Vzniká na základě poznání života, zkušenosti, zážitků, které jsou ukládány do podvědomí jako skrytý fond pro invenci a fantazii.“

Žádná zaručená metoda ani postup k vytvoření úspěšné pohybové skladby neexistují. *„Tvorba skladby je vlastní záležitostí autora či autorského kolektivu. Přesto je ale možné nabídnout nebo doporučit určité postupy, které už byly zkušenými autory použity a ověřeny“* (Novotná, 1999).

6.3 Kompoziční principy PS

Pro dynamickou linii skladby je důležité, aby se kvalita obsahu pohybové skladby odvíjela od množství využitých principů tvorby. Tvorbu skladby uzpůsobujeme podle výběru pohybů, vytváření pohybových a hudebně pohybových motivů, spojování částí do větších celků. Cvičencům dokáže tento výběr velmi usnadnit zvládnutí a zapamatování si celé skladby. Díky využití těchto principů může být divák vtahován do děje skladby, stane se tak aktivním účastníkem atmosféry daného představení, skladba vytváří dobrý dojem.

Mezi principy tvorby pohybové skladby řadíme:

- celistvost,
- gradaci,
- kontrast,
- opakování,
- variace.

Princip celistvosti

Princip celistvosti je podmíněn souladem jednotlivých složek pohybové skladby a to jak u pohybu, hudby, tak i choreografie. Ucelenou představu o celé skladbě docílíme tak, že části pohybové skladby logicky uspořádáme. Činíme tak především proto, že pohybovou skladbu tvoříme nejen pro účinkující, ale především pro diváka a ten tak při souvislém sledování od začátku do konce získá nejen příjemný zážitek, ale pochopí myšlenku a záměr s jakým autor tuto skladbu složil. Celistvost vytvořeného díla je založena i na vyvážených vztazích mezi formou, strukturou a tektonikou skladby. Může být však podložena i uspořádáním hudební předlohy, na kterou navazuje pohyb a choreografie. Stavba hudby a její forma, se mohou stát základem pro výstavbu pohybové kompozice. Princip celistvosti v sobě zahrnuje i ostatní principy tak, aby jejich správné využití vytvořilo ucelený dojem z předvedené skladby (Novotná, 1999).

Princip gradace

Dle Novotné (1999) navazuje gradace pohybu většinou na dynamickou linii hudby a připravuje diváka na vyvrcholení části nebo celé skladby. Rozlišujeme dva typy gradace, vzestupnou a sestupnou. Vzestupná gradace směřuje k vrcholu skladby, kterou většinou umocňuje obtížnost, originalita anebo výrazný pohyb celé skupiny nebo jinou zajímavostí, postupně při ní narůstá síla, energie a napětí. Při sestupné gradaci dochází k postupnému uklidnění. Podle výstavby celé skladby se oba typy gradace ve skladbě střídají.

Gradace může dle Novotné (1999) probíhat:

- v prostoru (vazby pohybů s rozdílným rozsahem, vertikální změny),
- v čase (tempové změny, náhlá změna),
- v síle (zvyšování a snižování napětí svalů, vnitřní dynamika pohybů).

„I pohybový motiv může být formován do tzv. dynamického oblouku, od přípravy k vyvrcholení až k uzavření dozněním (např. výpon - rozběh - skok - dopad se zaujetím polohy)“ (Novotná, 1999).

Pohyb se může jevit jako monotónní a nezajímavý, pokud jeho hudební předloha postrádá změny síly, napětí a tempa. Strojové metronomicky odměřené tempo bez výrazné melodie ochuzuje emocionalitu projevu a také výrazové prožitky. Využitím gradace zvýrazníme provedení a dynamickými změnami pohybu narušíme jednotvárnost hudby.

Princip kontrastu

Pro výraznost skladby zařazujeme kontrastní momenty hudební předlohy, pohybu či choreografie. Právě tím zaujmeme diváka. U některých míst chceme ve skladbě zdůraznit jejich závažnost, jiná mohou být využita k prostorovým změnám, odpočinku či jako protiklad obtížných tvarů. Tyto kontrastní změny dokáží diváka vtáhnout do „děje“ skladby a udržet jeho pozornost.

Podle Novotné (1999) využíváme kontrastu:

- v prostoru (tvary pohybů, střídání pohybu na místě a z místa, přesuny do prostoru a do centra, zastavení v polohách, vertikální střídání poloh cvičenců či skupiny, pohyby do všech směrů, pohyby v kruhu, sóla, pohybové role dvojic, trojic, pohyb v různých útvarech - diagonála, trojúhelník, šipka, čtverec, kruh),
- v čase (postupné i náhlé změny motivů či jednotlivých pohybů),
- v síle (spád a pohybovou zajímavost skladby udržujeme dynamickým rozlišením pohybů, především při dlouho opakovaném rytmu, zapojení švihových pohybů mezi pohyby vedené, zastavení mezi švihovými pohyby, výrazné pohybové akcenty),
- v rytmu a tempu (kontrastní rytmus, tempo v hudbě a pohybu).

Výrazovou stránku skladby, jednotlivých pohybů a motivů vytváří střídání napětí a uvolnění.

Princip opakování

Opakování, které se často objevuje v hudební předloze, můžeme zobrazit i v pohybu a choreografii. „*Základem periodického principu je symetrické rozrůstání hudební myšlenky, například do relativně samostatně uzavřené osmitaktové periody, věty*“ (Šťastná, Mihule, 1993). V tomto členění se při cvičení snadno orientujeme, protože nám připadá přirozené. V hudební předloze můžeme zaznamenat schéma A - B - A, kdy se v písni opakuje refrén, někdy je stejná vždy druhá polovina osmitaktové věty. Tuto stavbu pak využíváme i pro pohybové ztvárnění skladby. Návrat ke známé melodii a hudebně pohybovému motivu je příjemný nejen pro cvičence, ale i pro diváka, který vidí skladbu často jen jednou. Zařadit můžeme opakování i v jiných, obměněných formách, například v kánonu, v jiném útvaru, či s jiným počtem cvičenců. Zajímavý a hezký motiv může být charakteristický pro celou skladbu nebo její část (Novotná, 1999).

Principy variace

Variace vysvětluje Novotná (1999) jako „*opakování obměněného pohybového motivu, části, celku, při zachování žánrové a stylové jednotnosti skladby*“. Pro udržení celistvosti skladby, aby se z ní nestala pouhá skládanka nápadů, využíváme rozvíjení a změny motivů pro rozpracování myšlenky skladby. Variace můžeme nalézt v hudbě, pohybu i choreografii.

6.4 Hodnocení PS

Pohybové skladby usilují o hodnoty přisuzované dílům v oblasti umění, což nebývá spojeno s exaktním hodnocením. Přesto však hledáme neustále způsoby co nejobjektivnějšího hodnocení. Při subjektivním posuzování je obtížné přidělit pohybové skladbě počet bodů za originální nápad, neotřelý námět, zajímavé zpracování nebo spontánní výrazové provedení, které přenášejí prožitek na diváky. Soutěže a přehlídky jsou posuzovány sborem rozhodčích nebo odbornou porotou. Pro všechny akce jsou pravidla jednotná. Někdy mohou být přidělovány body, jindy rozhoduje součet pořadí, vyhlašování mohou být také „ceny“ za výjimečné výsledky tvorby nebo provedení. Kritéria hodnocení využíváme jako motivačního prvku pro zvyšování úrovně skladeb. Nejlépe nám při posuzování pohybových skladeb pomůžou hlediska, která vycházejí z teorie tvorby skladby, případně mezi sebou

můžeme skladby porovnat. „*Okruhy hodnocení převzaté z pravidel soutěží pohybových skladeb pořádaných ASPV, jsou používány i v dalších soutěžích a přehlídkách při hodnocení rozhodčími nebo odbornou porotou. Pokud jde o autorskou soutěž, je v hodnocení upřednostňována tvůrčí činnost autora, originalita námětu a jeho zpracování*“ (Novotná, 1999).

Stejná autorka rozděluje hodnocení do čtyř částí:

- obsahová hodnota,
- technická hodnota,
- estetická hodnota,
- celkový dojem.

Obsahová hodnota se zabývá výběrem, použitím a přiměřeností pohybového obsahu vzhledem k námětu skladby, vyspělosti cvičenců a jejich věku. Dále také využitím náradí a náčiní a účinností pohybového obsahu. Podle Novotné (1999) můžeme tuto účinnost dělit na fyziologickou, koordinační, prostorovou, výchovnou.

Technická hodnota hodnotí technické provedení (držení těla, rozsah pohybu, zvládnutí techniky cvičení bez náčiní, s náčiním, vedení pohybu), úroveň pohybové interpretace celku i jednotlivců, dále také lehkost, přesnost a jednotnost provedení. Zabývá se také metro rytmičtým souladem pohybu s hudební předlohou a choreografickou souhrou prostoru a půdorysu.

Estetickou hodnotu určuje originalita zpracování námětu, působivost pohybových, prostorových a výrazových prvků, kompozice skladby, choreografické řešení, využití principů tvorby pohybových skladeb, práce s pohybovým motivem, výběr hudby vzhledem k námětu a obsahu a soulad pohybu s hudbou.

Hodnota za celkový dojem je dána mírou estetické vyváženosti složek pohybové skladby, cvičebním úbořem, vyvoláním estetických emocionálních prožitků a navázáním kontaktu mezi cvičenci a diváky (Novotná, 1999).

7 Specifika disciplíny Pohybová skladba v rámci Teamgym

Soutěž Teamgym vzešla z prostředí všeobecné gymnastiky, jejíž je pohybová skladba přirozenou součástí. Všeobecná gymnastika, nyní pod názvem Gymnastika pro všechny, zahrnuje volnočasové aktivity pro různé věkové kategorie, zejména v oblasti gymnastiky, tance, nářadové gymnastiky a týmových sportů. Gymnastiku pro všechny lze charakterizovat jako základ pro různé druhy sportů. Neexistuje žádný jiný sport, pravidelně pořádaný významné sportovní události, který sdružuje takové množství aktivních sportovkyň a sportovců, jako právě všeobecná gymnastika. (Dostupné z: <http://www.ueg.org/en/gymnastics/for/all/ueg>)

Pohybová skladba v rámci Teamgym a náležitosti pro její prezentaci respektují vývojem vyprofilovaná teoretická východiska platná pro tuto tvůrčí oblast a snaží se o jejich aplikaci ve specifických podmínkách. Tím jsou míněna jak pravidla soutěže, tak prostředí a podmínky, ve kterých soutěž probíhá. Zatímco v klasickém pojetí pohybové skladby není taxativně dáno, co skladba obsahovat musí nebo naopak nesmí, tak pravidla Teamgymu vymezují povinnosti, či naopak náležitosti, které by sestava obsahovat neměla. Například, jak uvádějí pravidla, nesmyslné pauzy (zastavení), kde gymnasté čekají na hudbu. Hudební doprovod musí být instrumentální a v průběhu provádění pohybové skladby musí být výrazná změna tempa, které lze dosáhnout buď střihem v hudební předloze, nebo změnou rytmizace cvičení ve smyslu počítacích dob. Skladba musí dávat pocit - „vidíte, co slyšíte a slyšíte, co vidíte“.

Podle pravidel musí PS obsahovat minimálně 6 různých formací. Tvar formací se musí lišit. Skladba musí obsahovat minimálně 2 různé formace zaobleného tvaru (terminologické označení dle pravidel, 2 různě veliké kruhy nejsou uznávány jako 2 různé zaoblené formace). Také pohyblivé zaoblené formace jsou počítány. Různé tvary formací musí být zaznamenány ve formuláři, který se odevzdává před zahájením závodu. Také velikost formací se musí měnit. Skladba musí obsahovat nejméně jednu velkou formaci tvořící jeden celek, nikoli z několika menších skupin. Tato formace musí spojovat všechny 4 strany plochy (ne dále než 1,5 m od každého okraje plochy). Diagonála (z rohu do rohu) není počítána jako velká formace. Skladba musí rovněž obsahovat jednu malou kompaktní formaci, ne větší než 4x4 m. Panel rozhodčích musí být umístěn nad plochou tak, aby bylo možné objektivně posoudit

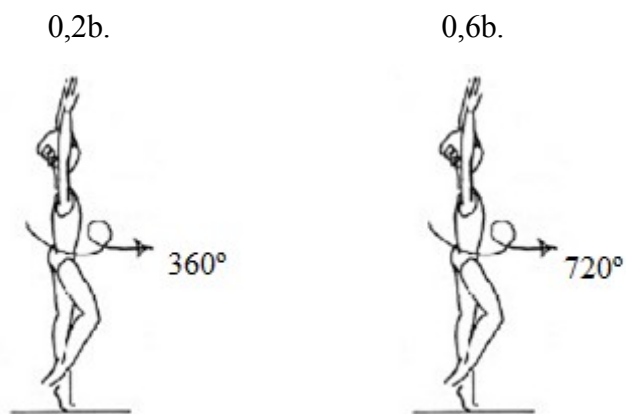
změny formací. Proto jsou pro tyto závody optimální haly s tribunami (Dostupné z: <http://www.gymfed.cz/40-nova-pravidla-teamgym-vydana-ueg-platna-od-2013-v-cestine.html>).

Klasická pohybová skladba obvykle vyjadřuje nějaký příběh, na kterém je choreografie skladby založena. Často jsou pro zvýraznění tohoto příběhu použity rekvizity, či nápadné oblečení, které příběh přiblíží a tím se stává pro diváky „čitelnějším“. Tímto způsobem, ale příběh PS v Teamgymu přiblížit nelze. Pravidla určují specifické normy pro typy dressů, které mohou závodníci a závodnice použít. Oblečení nesmí být na úkor bezpečnosti, jsou zakázány volné části oděvu (například kapuce), gymnastům ani trenérům není povoleno nosit jakékoliv šperky nebo bandáže křiklavé barvy. Současně se na ploše nesmí vyskytovat žádný cizí předmět (nelze tedy využít rekvizit k charakterizování příběhu).

Pravidla Teamgymu dále určují povinné prvky obtížnosti, kterými jsou:

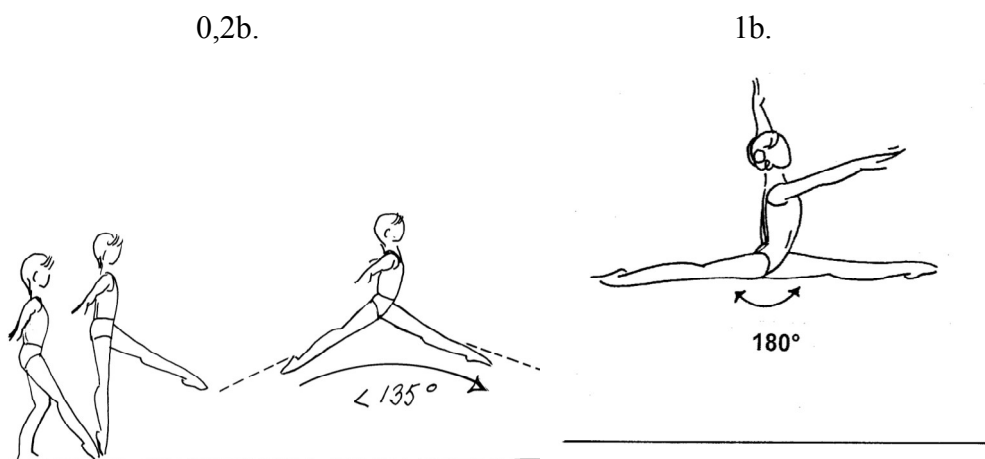
- 2 piruety,
- 2 skoky/poskoky/výskoky,
- 2 rovnovážné prvky a/nebo silové prvky,
- 2 akrobatické prvky,
- 1 kombinace prvků,
- 1 skupinový prvek.

Prvky obtížnosti musí být provedeny všemi gymnasty ve stejný čas. Tato citace pravidel je mírně zavádějící, protože častým jevem v prezentaci pohybových skladeb je kánonické provedení prvků. Všichni gymnasté v týmu musí předvést stejný prvek obtížnosti, s rukama a nohama ve stejné pozici. Podle nových pravidel je jednotlivým prvkům obtížnosti přiřazena určitá bodová hodnota a součet těchto hodnot významně ovlivňuje výchozí známku. Za příklad lze vzít již zmíněnou povinnost předvedení dvou různých piruet. To je patrné z obr. 2, kdy hodnota piruety vpřed s otočením o 360 stupňů je 0,2 bodů a hodnota piruety vpřed s otočením o 720 stupňů je 0,6 bodů.

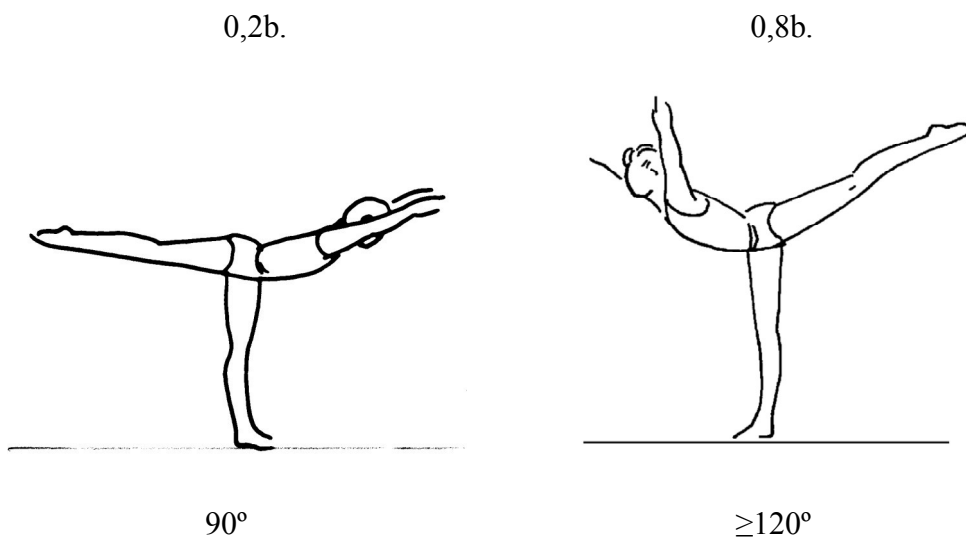
Obr. 2 Hodnoty piruet vpřed s otočením o 360° a 720°

Pro skoky/poskoky/výskoky je charakteristická letová fáze se zřetelnou polohou těla ve vzduchu během skoku, výskoku, poskoku. Poloha těla během letu, rotace a doskoku určuje hodnotu obtížnosti. Před skokem/výskokem/poskokem nejsou povoleny více jak tři kroky (chůze, běh). Na obr. 3 je příklad dálkového skoku s roznožením o méně než 135° za 0,2b. na rozdíl od dálkového skoku s roznožením o 180° , který má hodnotu 1b.

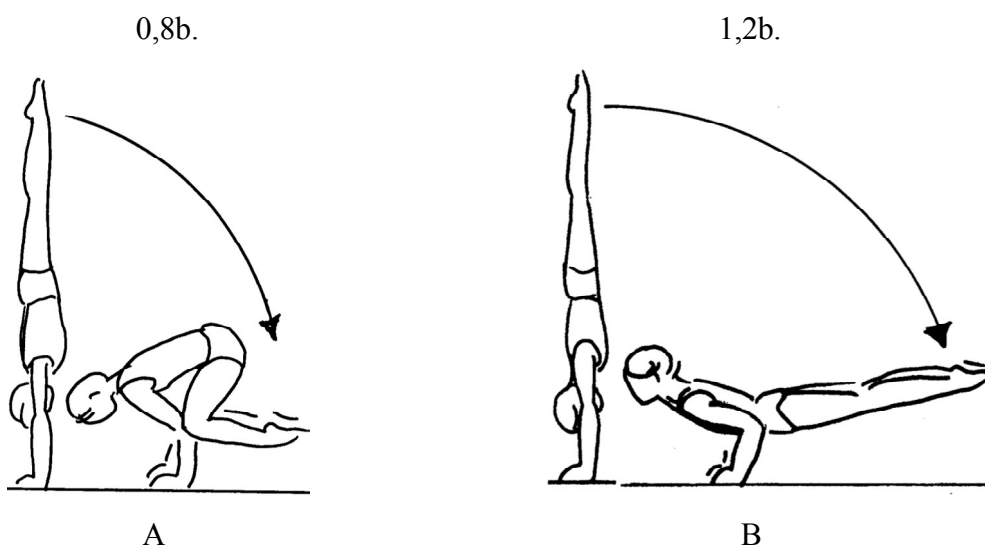
Obr. 3 Hodnoty dálkového skoku dle rozsahu roznožení

Rovnovážné prvky jsou pravidly charakterizovány jako polohy těla s výdrží ve statické pozici nejméně 2 vteřiny bez jakýchkoliv přídatných pohybů. Příklad rozdílné hodnoty rovnovážných prvků je na obrázku 4.

Obr. 4 Hodnoty váhy předklonmo dle míry zanožení

Silové prvky jsou charakterizovány jako kontrolovaný pohyb s využitím dynamické i statické síly. U silových prvků musí být počáteční i konečná fáze zřetelná, ale není nutná výdrž 2 vteřiny. Na obr. 5 vidíme rozdílné bodové hodnoty pro silové prvky.

Obr. 5 Sešín ze stoje na rukou: A – do váhy oporem kolien o lokty, B – do váhy oporem boků o lokty

Akrobatické prvky, které patří mezi povinné prvky obtížnosti, pravidla charakterizují značně nejasně. Odkazují se na výčet jednotlivých prvků v příloze pravidel s dovětkem, že akrobatické prvky musí splňovat gymnastické normy. Na obr. 6 jsou příklady akrobatických prvků za 0,4b. a 0,8b. V pravidlech jsou tyto tvary označeny jako přemet

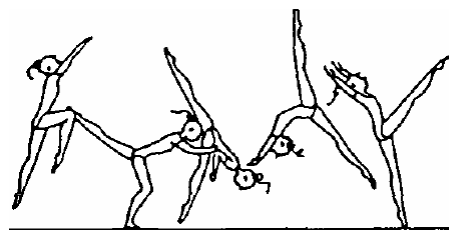
vpřed a přemet vpřed bez dohmatu. Druhý název (přemet vpřed bez dohmatu) je terminologicky nepřesný a v gymnastice se pro jeho označení používá název šprajcka.

0,4b.

A

0,8b.

B

Obr. 6 Hodnoty přemetu vpřed: A – s dohmatem, B – bez dohmatu (šprajcka)

Kombinace prvků může být udělena pouze pro dva různé prvky, které jsou spojeny přímo, což znamená bez mezikroků.

Skupinový prvek je prvek prováděný všemi gymnasty v týmu, kde všichni členové týmu pracují společně nebo blízko sebe ve stejnou dobu. Mezi gymnasty musí být součinnost. Tento pohyb může být proveden ve dvojicích, větších skupinách nebo ho provede celý tým v jedné skupině.

Choreografické náležitosti se liší mezi kategoriemi, kdy u mužských kategorií se můžeme setkat více se silovými výdržemi než s „ladností“ pohybu, která je upřednostňována v kategorii žen. V kategorii mix družstev je povinností zařadit minimálně dva cviky ve dvojici, což je naplněno většinou cviky, kdy partner zvedne partnerku nad úroveň země („zvedačky“), dále dvě piruety, dva rovnovážné prvky a dva skokové prvky. Vždy to musí být dva různé prvky v kategorii.

7.1 Současné trendy v obsahovém a choreografickém pojetí

Pravidla Teamgymu vyžadují v rámci provedení pohybové skladby minimálně 6 změn formací. Trendem poslední doby se stalo narušit na ploše symetrii tvarů, tedy mezi formace nezařazovat pouze jednoduché kruhy, řady a zástupy, ale zapojovat nepravidelné tvary a podobně. To souvisí například s vykrytím plochy, kdy je tak učiněno nestejně početnými skupinami. Dalším trendem posledních let je zařazování kánonických forem cvičení do skladby, kdy se jednotlivé závodnice či závodníci zapojují do cvičení postupně nebo po skupinách. Vzhledem k pravidlům, která udělují jednotlivým cvikům obtížnosti různé bodové hodnoty, je pro současné pojetí pohybové skladby charakteristická snaha o zařazení složitějších cviků. Tím je vyvíjen tlak na výkonnostně vyrovnanou úroveň, kdy se nejedná o sólové vystoupení jedince v rámci pohybové skladby, ale jisté pasáže musí zvládnout všichni členové družstva, což je limitováno „slabým článkem“ družstva. V PS jako disciplíně Teamgymu jsou tedy předváděny v rámci plnění povinných prvků obtížnosti takové cviky, které zvládne celé družstvo.

Výběr hudby i choreografické zpracování pohybových skladeb je ovlivněno i z národnostně geografického hlediska. Toto je patrně především u severských států (Dánsko, Norsko, Švédsko, Finsko), u nichž je zřejmé, že se pohybové skladbě a propojení cvičení s hudbou věnují dlouhodobě. Souvislost lze spatřovat v celospolečenském vnímání gymnastiky v těchto státech, kde je například v současnosti v Dánsku v tělovýchovné organizaci DGI v poměru k počtu obyvatel tolik členů, jako u nás za první republiky v Sokole. V rámci této organizace je práce s hudební předlohou ať již v rámci rozcvičky, nebo tělovýchovných vystoupení běžnou záležitostí, od mala je rozvíjena jejich muzikálnost a tvůrčí aspekty směrem k pohybovým skladbám. Není proto divu, že školení v oblasti Teamgymu k této problematice vedou lektoři např. z Dánska, a že trend v této oblasti udávají severské země.

Každý sport, nemá-li být označován jako „mrtvý sport“ se vyvíjí a to lze očekávat i od pohybové skladby v rámci Teamgymu. Vyjádřit se k prognóze, jak se bude disciplína pohybová skladba v soutěži Teamgym vyvíjet je obtížné, protože je to závislé především na pravidlech, která se v průběhu času mění a jsou z tohoto pohledu určující.

Za povšimnutí stojí skutečnost, že se občas v juniorské pohybové skladbě, úměrně dětskému „hravému“ projevu cíleně objevují mimická gesta, která vyjadřují emoční stav a navozují spojitost s nosným tématem skladby, čímž se přibližujeme k dramaturgické lince, která je v soutěži Teamgym bohužel vzácným jevem. V juniorské kategorii je věkové omezení pouze směrem vzhůru a mohou v ní soutěžit již malé děti, pro které se jeví jako vhodné pohybové zpracování pohádkových motivů. Toto lze vnímat jako zatím málo využitý potenciál.

Jednou z oblastí, kde lze spatřovat značné rezervy, je oblast školení trenérů a trenérek Teamgymu. Mnoho trenérů a trenérek čerpá pouze z gymnastických zkušeností a nemají příliš povědomosti o teorii pohybové skladby, čímž je mnohdy tvorba PS ochuzena a dochází ke zbytečným chybám. Z tohoto důvodu by měla být školení k PS rozšířena i o teoretická východiska a nezaměřovat se pouze na trendy současnosti.

8 Diskuze

Vývoj se jako všudypřítomný jev dotýká všech oblastí života a tedy i oblasti sportovního a uměleckého diváctví. Vývojové trendy se nezastavily ani před diváckou veřejností. Současná divácká sféra dává přednost hromadným vystoupením, kdy je na ploše současně větší počet účinkujících, před sólovými výkony, ačkoliv tyto bývají obtížnostně na vyšší úrovni. Ve vztahu k tvorbě a realizaci pohybových skladeb jako průsečíku sportovní a kulturní sféry lze s trochou nadsázky říci, že je pro ně současnost relativně příznivá.

Ze skutečností uvedených v práci vyplývá, že jestliže v klasickém vnímání pohybové skladby má její dramaturgická složka velmi významnou a nezastupitelnou roli, kdy sděluje divákům spojením hudby a pohybu nějakou myšlenku, nějaký příběh, jsou priority v Teamgymu zaměřené především na technicky a esteticky co nejdokonalejší provedení pohybového obsahu (pokud možno co nejobtížnějších cvičebních tvarů) při respektování nároků na synchronizaci a dramaturgická stránka je (především vzhledem k pravidlům) upozaděna.

Ve vztahu k pohybové skladbě čerpal Teamgym, tak jako každý nový sport, při svém vzniku z historií prověřených přístupů, které jsou reprezentovány především

obecnými principy pro tvorbu pohybové skladby zmíněnými výše v textu, a dále z konkrétních sportů jako je sportovní, nebo moderní gymnastika a estetická skupinová gymnastika. Jedná se jak o pohybový obsah ve smyslu jednotlivých prvků, tak o choreografické inspirace, které jsou čerpány především z oblasti moderní gymnastiky a estetické skupinové gymnastiky.

Mnoho sportovních oddílů se účastní závodů jak ve sportovní gymnastice, tak v Teamgymu, především v mládežnických kategoriích a v těchto případech bývá pohybová skladba vnímána jako příjemná změna, příjemné oživení sportovní přípravy (akrobacie a trampolína nepředstavují vůči gymnastickému tréninku významnou změnu). Může to být impulsem pro opětovné oživení ženské sportovní gymnastiky ve smyslu „krásy a ladnosti pohybu“, což bývala doména ženských prostných, ale v současnosti je toto zastíněno preferencí prvků obtížnosti.

Pohybová skladba vyžaduje dokonalou souhru celého družstva a toho se dosáhne až po mnohočetném opakování. Jestliže jsou závodnice, které tvoří reprezentační družstvo, z různých klubů a z různých měst je obtížné sladit společné tréninky jak časově, tak místně. Další zátěží je závodit za svůj klub a umět tedy jeho pohybovou skladbu a současně ještě reprezentační skladbu. Teamgymová reprezentace je novinkou a zatím s tím nejsou žádné zkušenosti. Jinak se budou vybírat zhruba výkonnostně vyrovnaní jedinci do jednoho družstva v severských zemích, kde je takto vnímaná „skupinová gymnastika“ téměř národním sportem, a jinak u nás, kde není zdaleka tak široká členská základna.

Ze všech tří disciplín Teamgymu se vzhledem k počtu registrovaných úrazů jeví právě pohybová skladba jako nejbezpečnější. Nejvíce úrazů se vyskytuje v disciplíně akrobacie, kdy vzhledem k reakci pružné podlahy a někdy také nepřipravenosti soutěžících dochází občas k poranění hlezenních či kolenních kloubů.

V oblasti sportovního tréninku je častým jevem snižování významu teoretických poznatků a až démonizování praktických zkušeností. Tato skutečnost se projevuje i u části trenérské obce Teamgymu, která neprojevuje snahu o sebevzdělávání a příkladně v oblasti tvorby pohybové skladby dostatečně nevyužívá dostupný a historií prověřený informační potenciál. Je to ke škodě věci a v této oblasti lze spatřovat značnou rezervu.

9 Závěr

Teamgym se jako relativně nový sport stále rozvíjí, a to především v juniorské kategorii, která je ve své struktuře ještě rozdělena do 4 věkových podkategorií (platí pouze v ČR). Na MČR v roce 2011 startovalo v juniorské kategorii 22 družstev a do letošního roku došlo k navýšení počtu startující družstev na 29. Při počtu 10-12 závodníků a závodnic na družstvo to již představuje organizačně náročnou akci většího rozsahu.

V seniorské kategorii se prezentují především ženská družstva, v menší míře mix družstva a jen výjimečně můžeme vidět na soutěžích Teamgym čistě mužské družstvo.

Tento gymnastický sport mají ve svém programu Sokol, ČASPV, ČGF a zatím v malém rozsahu i AŠSK. Propagace tohoto sportu v rámci školských struktur je propagací gymnastiky, což je velice pozitivní signál pro její budoucnost a tím také pro rozvoj Teamgymu.

Disciplíny v soutěži Teamgym jsou pouze tři a oproti komplexu disciplín ve sportovní gymnastice to představuje menší nároky na vybavení tělocvičen i na technickou a kondiční přípravu soutěžících a je tak vytvořen prostor pro zapojení většího počtu účastníků. Častým jevem je účast současných a bývalých gymnastů a gymnastek v této soutěži, čehož důkazem je zatím jediná zlatá medaile z ME v roce 1998, kdy oporami družstva USK FTVS byli bývalí reprezentanti (někteří v té době ještě současní) a reprezentantky ve sportovní gymnastice.

Tato práce není výzkumného charakteru a jejím výstupem nejsou exaktní závěry kvantitativního charakteru. Její ambicí je vymezit pohybovou skladbu v rámci soutěže Teamgym vůči historicky vzniklé a uznávané teorii pohybové skladby a poukázat na rezervy, které je možné v rámci rozvoje Teamgymu využít. Současně chci více popularizovat tento nový sport a vnímám možnost zapojení většího počtu dětí do pohybových aktivit, které spojují pohybovou a hudební složku, jako významný motivační podnět, který může pomoci narušit hegemonii „počítačových volnočasových aktivit“. Zapojení většího počtu dětí do aktivit podobných Teamgymu, respektive pohybové skladbě, má celospolečenský dopad jak do zdravotní, tak do sociální sféry.

10 Použité zdroje

Seznam literatury

- APPELT, K. *Pohybová skladba v teorii a praxi*. Praha: Ústřední škola ČOS 1995.
- APPELT, K., MIHULE, J. *Kapitoly z pohybové skladby*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1981. 80 s.
- BAŠE, V. *Teamgym jako aktuální gymnastický sport na mezinárodní úrovni*. Brno, 2013. 60 s. Diplomová práce na MU FSpS. Vedoucí diplomové práce Lenka Svobodová.
- BRTNÍKOVÁ, M. *Modernizace hudebně pohybové výchovy*. Disertační práce. Praha: UK FTVS 2008, 179 s.
- BRTNÍKOVÁ, M. *Tvorba malých pohybových skladeb*. Diplomová práce. Praha: UK FTVS 2005.
- JELÍNEK, S. *Základní hudební pojmy*. Praha: Nakladatelství Vladimír Beneš, 1998, ISMN M-706512-03-7.
- KRIŠTOFIČ, J. in KOLEKTIV autorů. *Gymnastika*. 2.vyd. Praha: Karolinum, 2009. Teamgym (kap. 3), s. 44-45.
- KRIŠTOFIČ, J. *Gymnastické posilování – motoricko-funkční příprava*. Praha: UK FTVS, 2014, ISBN 978-80-87647-15-8.
- NOSÁL, Š. *Choreografia ľudového tanca*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1984.
- NOVOTNÁ, V. *Pohybová skladba*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-860-3.
- NOVOTNÁ, V. a kolektiv. *Gymnastika jako tvůrčí akt*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2116-6
- NOVOTNÁ, V. in KOLEKTIV autorů. *Gymnastika*. 2.vyd. Praha: Karolinum, 2009. Dělení gymnastiky (kap. 2).
- NOVOTNÁ, V. - BRTNÍKOVÁ, M. - LESMERISES, L. *Hudba jako podnět v pohybové aktivitě*. In: MUŽÍK, V. – SÜSS, V. (eds.): *Tělesná výchova a sport mládeže*. Brno: MU v Brně 2009, s. 144-149.
- NOVOTNÁ, V. – PANSKÁ, Š. – ŠIMŮNKOVÁ, I. *Rytmická gymnastika a pohybová skladba*. Multimediální učební text. Praha: UK FTVS 2011.
- SERBUS, L. *Prostná cvičení v praxi*. 2.vyd. Praha: Olympia, 1968.

SKOPOVÁ, M., BLAHUŠOVÁ, E. *Rytmičké druhy gymnastiky v pohybové rekreaci*. 1.vyd. Praha: Mistral, 1991. 136 s, ISBN 80-7066-417-7.

ŠIMEK, R. *Džezgymnastika*. 1.vyd. Praha: Olympia, 1981. 286 s.

ŠŤASTNÁ, D., MIHULE, J. *Rytmičká gymnastika*. Praha: FTVS UK, 1993.

VACL, J. *Metodická příručka pro trenéry mužů Teamgymu*. Brno, 2007. 72 s. Bakalářská práce MU FSpS. Vedoucí bakalářské práce Marie Blahutková.

WÁLOVÁ, Z. *Gymnastika s hudebním doprovodem ve školní tělesné výchově*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1985. 117 s

Internetové zdroje

Gymnastika I. [online]. Dostupné z:

http://www.ftvs.cuni.cz/eknihy/gymnastika/texty/g1_1.-2.lekce.pdf [cit. 4.6.2014].

Miroslav Tyrš [online]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/miroslav-tyrs.php> [cit.9.7.2014].

Muzikoterapie [online]. Dostupné z: <http://www.musictherapy.org/> [cit. 8.7.2014].

Muzikoterapie ve zdravotnictví [online]. Dostupné z:

http://stress.about.com/od/tensiontamers/a/music_therapy.htm [cit. 8.7.2014].

Pravidla Teamgym [online]. Dostupné z: <http://www.gymfed.cz/40-nova-pravidla-teamgym-vydana-ueg-platna-od-2013-v-cestine.html> [cit. 6.7.2014].

Všeobecná gymnastika [online]. Dostupné z:

<http://www.ueg.org/en/gymnastics/for/all/ueg> [cit. 4.7.2014].

Změna názvu z Euroteam na Teamgym [online]. Dostupné z:

<http://old.teamgym.cz/articles.asp?ida=103&idk=898> [cit. 22.6.2014]